

บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
เรื่อง หารือปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับการขอยกเว้น
การขึ้นสูตรพลิกศพใน ๓ จังหวัดภาคใต้

กระทรวงยุติธรรม ได้มีหนังสือ ด่วนที่สุด ที่ ยธ ๐๒๐๗/๑๐๔๔๗ ลงวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๗ ถึงสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ความว่า แพทยสภาได้มีหนังสือ ด่วนที่สุด ที่ พส. ๐๑๑/ว ๒๒๐๐ ลงวันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๕๗ ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม เพื่อพิจารณาขอยกเว้นให้แพทย์และบุคลากรสาธารณสุขไม่ต้องออกไปชันสูตรพลิกศพในพื้นที่ ๓ จังหวัดภาคใต้ (ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส) โดยขอให้มาชันสูตรพลิกศพที่โรงพยาบาล

กระทรวงยุติธรรมได้พิจารณาข้อกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในเรื่องดังกล่าวข้างต้นแล้วมีความเห็นในเรื่องดังกล่าว ดังนี้

๑. การชันสูตรพลิกศพเป็นสาระสำคัญของกระบวนการสอบสวนคดีอาญาที่มีการตายโดยผิดธรรมชาติ การละเลยไม่ปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายอาจมีผลทำให้การสอบสวนคดีอาญาขาดความชอบด้วยกฎหมาย ส่งผลกระทบถึงอำนาจฟ้องคดีของพนักงานอัยการ รวมถึงอำนาจศาลในการพิจารณาพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิดด้วย

๒. สถานการณ์ความรุนแรงในเขต ๓ จังหวัดภาคใต้ ทำให้ต้องพิจารณาว่าการใช้บังคับมาตรการตามกฎหมายดังกล่าว ในทางปฏิบัติมีความเป็นไปได้เพียงใดและมีโอกาสทางกฎหมายเพียงใดที่จะยกเว้นการปฏิบัติตามบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าว โดยไม่ส่งผลกระทบต่อความชอบด้วยกฎหมายของการสอบสวนและกระบวนการพิจารณาตามกฎหมาย

๓. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๔๙ บัญญัติว่า “ความตายผิดธรรมชาติเกิดขึ้น ณ ที่ใด ให้เป็นหน้าที่ของสามีภริยา ญาติ มิตรสหาย หรือผู้ปกครองของผู้ตายที่รู้เรื่องการตายเช่นนั้นจัดการดังต่อไปนี้

(๑) เก็บศพไว้ ณ ที่ซึ่งพบนั้นเองเพียงเท่าที่จะทำได้

(๒) ไปแจ้งความแก่เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจโดยเร็วที่สุด

หน้าที่ดังกล่าวในวรรคต้นนั้นมีตลอดถึงผู้อื่น ซึ่งได้พบศพในที่ซึ่งไม่มีสามีภริยา ญาติ มิตรสหาย หรือผู้ปกครองของผู้ตายอยู่ในที่นั้นด้วย

ผู้ใดละเลยไม่กระทำหน้าที่ดังบัญญัติไว้ในมาตรานี้ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท”

๔. การที่มาตรา ๑๔๙ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่กำหนดให้สามีกฎา ญาติ มิตรสหาย ผู้ปกครองและบุคคลอื่น รวมถึงเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือพนักงานสอบสวนซึ่งพบศพอันเป็นผลจากการตายโดยผิดธรรมชาติ มีหน้าที่ต้องเก็บศพไว้ ณ ที่ซึ่งพบศพ โดยมีเงื่อนไขว่า “เพียงเท่าที่จะทำได้” นั้น แสดงให้เห็นว่า ผู้ร่างกฎหมายได้ตระหนักว่าอาจมีสถานการณ์เหตุผลและความจำเป็นที่มีอาจคาดหมายได้ในขณะร่างกฎหมายที่ทำให้ผู้เกี่ยวข้องไม่สามารถเก็บศพไว้เพื่อให้มีการชันสูตรพลิกศพในที่เกิดเหตุได้ ซึ่งสถานการณ์เหตุผลและความจำเป็นเช่นว่าย่อมถือเป็นข้อยกเว้นที่ทำให้ผู้เกี่ยวข้องต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติหลักที่ต้องเก็บศพไว้ ณ ที่พบศพ

๕. สถานการณ์ความรุนแรงในเขต ๓ จังหวัดภาคใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในท้องที่ที่ได้มีการประกาศกฎอัยการศึก น่าจะถือได้ว่ามีเหตุผลและความจำเป็นพิเศษอย่างยิ่งเกี่ยวกับความปลอดภัยของเจ้าพนักงานและประชาชนผู้เกี่ยวข้องที่ทำให้ไม่สามารถเก็บศพไว้ ณ ที่ซึ่งพบศพหรือสามารถทำการชันสูตรพลิกศพในที่เกิดเหตุได้ หากไม่มีปัจจัยอื่นเข้ามาทำให้สภาพการณ์เปลี่ยนแปลงไป เช่น สถานที่พบศพอยู่ในสถานที่ราชการหรือเขตชุมชนที่มีความปลอดภัย ก็ควรถือได้ว่าเป็นกรณีที่น่าจะยกเว้นการปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๔๙ (๑) คือ ไม่จำเป็นต้องเก็บศพไว้ ณ ที่พบศพ ทำให้ผู้พบศพ พนักงานเจ้าหน้าที่ เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ รวมทั้งพนักงานสอบสวนมีหน้าที่ต้องนำศพส่งโรงพยาบาลเพื่อให้แพทย์จัดการชันสูตรพลิกศพต่อไป

กระทรวงยุติธรรมพิจารณาเห็นว่า เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของแพทย์และเจ้าพนักงานผู้เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ที่มีสถานการณ์ความรุนแรงและมีการประกาศใช้กฎอัยการศึกใน ๓ จังหวัดภาคใต้ ประกอบกับเป็นปัญหาในข้อกฎหมายที่จะต้องพิจารณาด้วยความรอบคอบเพื่อมิให้มีผลกระทบต่อการใช้กฎหมายทั้งระบบ จึงขอหารือต่อคณะกรรมการกฤษฎีกาเพื่อนำคำวินิจฉัยไปกำหนดแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสมต่อไป

ต่อมาสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้มีหนังสือ ที่ ดช ๐๐๐๔.๖/๙๗๙๔ ลงวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๔๗ ถึงสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ความว่า สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้รับหนังสือจากแพทย์สภาแจ้งว่าคณะกรรมการแพทย์สภาได้พิจารณาข้อมูลจากอนุกรรมการพิจารณาดัดตามปัญหา ๓ จังหวัดภาคใต้แล้วเห็นว่า สถานการณ์ขณะนี้ไม่มีความปลอดภัย จึงขอความร่วมมือมายังสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อขอยกเว้นไม่ให้แพทย์และบุคลากรสาธารณสุขออกไปชันสูตรพลิกศพในพื้นที่ ๓ จังหวัดภาคใต้ โดยขอให้นำศพมาชันสูตรที่โรงพยาบาลแทน

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ พิจารณาแล้วเห็นว่าตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕๐ กำหนดให้ผู้มีหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพ จะต้องประกอบด้วยพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ศพนั้นตั้งอยู่กับแพทย์นิติเวชศาสตร์ ซึ่งได้รับวุฒิบัตรหรือหนังสืออนุมัติจากแพทยสภาร่วมกันทำการชันสูตรพลิกศพ กรณีแพทย์ทางนิติเวชศาสตร์ดังกล่าวไม่มีหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ก็ให้แพทย์อื่นๆ ตามที่กฎหมายกำหนด เป็นผู้ที่มีหน้าที่ต้องเข้าร่วมกับพนักงานสอบสวนในการชันสูตรพลิกศพด้วยทุกครั้ง โดยไม่มีข้อยกเว้น ส่วนสถานที่ซึ่งจะต้องทำ

การชันสูตรพลิกศพนั้น เห็นว่า แม้กฎหมายไม่ได้กำหนดไว้โดยชัดแจ้งว่า การชันสูตรพลิกศพ จะต้องกระทำ ณ สถานที่ที่พบศพนั้นหรือสถานที่ที่ศพนั้นตั้งอยู่ ทั้งนี้ ก็เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบสภาพแวดล้อมในบริเวณที่พบศพตลอดจนวัตถุสิ่งของอันเป็นหลักฐานแสดงถึงสาเหตุการตายให้อยู่ในสภาพเดิมทุกประการจนกว่าการชันสูตรพลิกศพจะแล้วเสร็จ และกรณีนี้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕๐ ทวิ ยังได้บัญญัติกำหนดโทษแก่ผู้ที่กระทำการใด ๆ แก่ศพหรือสภาพแวดล้อมในบริเวณที่พบศพก่อนการชันสูตรพลิกศพเสร็จสิ้นอันเป็นบทบัญญัติสนับสนุนให้เห็นว่าการชันสูตรพลิกศพจะต้องกระทำ ณ สถานที่ซึ่งพบศพเท่านั้น

ส่วนกรณีที่แพทย์สภาต้องการให้นำศพไปชันสูตรที่โรงพยาบาลนั้น เห็นว่าตามกฎหมายสามารถทำได้เฉพาะกรณีเมื่อมีการชันสูตรพลิกศพ ณ สถานที่ซึ่งพบศพนั้นแล้ว แต่ปรากฏว่ายังมีความสงสัยหรือมีความจำเป็นเพื่อพบเหตุแห่งการตาย แพทย์ผู้ชันสูตรจึงจะมีอำนาจนำศพไปตรวจพิสูจน์สาเหตุการตายที่โรงพยาบาลได้ซึ่งเป็นไปตามมาตรา ๑๕๑ ตามหนังสือที่แพทย์สภาขอความร่วมมือมานั้น เห็นว่าตามกฎหมายไม่อาจกระทำได้เนื่องจากขัดต่อหลักเกณฑ์และวิธีการตามที่กฎหมายกำหนด เว้นแต่ จะเป็นกรณีตามมาตรา ๑๕๐ ทวิ วรรคหนึ่งตอนท้ายที่บัญญัติว่าเว้นแต่จำเป็นต้องกระทำเพื่อป้องกันอันตรายแก่อนามัยของประชาชนหรือเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างอื่น สำนักงานตำรวจแห่งชาติจึงขอหารือปัญหาข้อกฎหมายว่า กรณีที่สถานการณ์ใน ๓ จังหวัดภาคใต้ ไม่มีความปลอดภัยหรืออยู่ในภาวะฉุกเฉิน หากแพทย์จะขอให้พนักงานสอบสวนนำศพมาชันสูตรที่โรงพยาบาลแทนการที่จะต้องให้แพทย์ไปชันสูตรพลิกศพในสถานที่ที่พบศพ กรณีดังกล่าวจะเข้าข่ายยกเว้นกรณีเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างอื่น ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๕๐ ทวิ หรือไม่ และเจ้าพนักงานผู้ใดจะเป็นผู้ใช้ดุลพินิจพิจารณาว่ากรณีใดจำเป็นต้องกระทำเพื่อประโยชน์สาธารณะ

เนื่องจากเป็นปัญหาในการตีความข้อกฎหมาย และมีผลกระทบต่อแนวทางปฏิบัติ สำนักงานตำรวจแห่งชาติจึงขอหารือเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของพนักงานสอบสวนต่อไป

คณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ ๑๑) ได้พิจารณาข้อหารือของกระทรวงยุติธรรมและสำนักงานตำรวจแห่งชาติ โดยมีผู้แทนกระทรวงยุติธรรม (สำนักงานปลัดกระทรวงและสถาบันนิติวิทยาศาสตร์) ผู้แทนสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ผู้แทนสำนักงานอัยการสูงสุด ผู้แทนสำนักงานศาลยุติธรรม ผู้แทนกระทรวงกลาโหม (กรมพระธรรมนูญ) และผู้แทนแพทย์สภา เป็นผู้ชี้แจงข้อเท็จจริงแล้ว มีความเห็นว่า มาตรา ๑๔๘ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บัญญัติว่า “เมื่อปรากฏแน่ชัด หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลใดตายโดยผิดธรรมชาติ หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน ให้มีการชันสูตรพลิกศพ เว้นแต่ตายโดยการประหารชีวิตตามกฎหมาย” เพื่อให้ทราบรายละเอียดและสาเหตุแห่งการตาย ซึ่งการชันสูตรพลิกศพจะได้ผลสมบูรณ์ที่สุดตามมาตรา ๑๕๐ วรรคหนึ่ง^๑ แห่งประมวลกฎหมายวิธี

^๑ มาตรา ๑๕๐ ในกรณีที่จำเป็นต้องมีการชันสูตรพลิกศพ ให้พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่กับแพทย์ทางนิติเวชศาสตร์ซึ่งได้รับวุฒิบัตรหรือได้รับหนังสืออนุมัติจากแพทย์สภา ทำการชันสูตรพลิกศพโดยเร็ว ถ้าแพทย์ทางนิติเวชศาสตร์ดังกล่าวไม่มีหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้แพทย์ประจำโรงพยาบาลของรัฐปฏิบัติหน้าที่ ถ้าแพทย์ประจำโรงพยาบาลของรัฐไม่มีหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้แพทย์ประจำสำนักงาน

พิจารณาความอาญานั้น ผู้มีหน้าที่ชั้นสูตรพลิกศพ ได้แก่ พนักงานสอบสวนกับแพทย์ จะต้องทำการชันสูตรพลิกศพในสถานที่ที่ศพนั้นอยู่ และมาตรา ๑๔๙ (๑)^๒ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้กำหนดให้เก็บศพไว้ ณ ที่ซึ่งพบศพนั้นเองเพียงเท่าที่จะทำได้ แต่โดยที่กรณีที่हारमानนั้นเกี่ยวเนื่องกับความไม่สงบที่เกิดขึ้นใน ๓ จังหวัดภาคใต้ กรณีจึงเป็นการกล่าวอ้างข้อเท็จจริงอย่างกว้าง และไม่แน่นอนเพียงพอที่คณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ ๑๑) จะพิจารณาให้ความเห็นในปัญหาที่हारมาได้

(ลงชื่อ) พรทิพย์ จาละ

(คุณพรทิพย์ จาละ)

เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

พฤษภาคม ๒๕๔๘

สาธารณสุขจังหวัดปฏิบัติหน้าที่ ถ้าแพทย์ประจำสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดไม่มีหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้แพทย์ประจำโรงพยาบาลของเอกชนหรือแพทย์ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมที่ขึ้นทะเบียนเป็นแพทย์อาสาสมัครตามระเบียบของกระทรวงสาธารณสุขปฏิบัติหน้าที่ และในการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว ให้แพทย์ประจำโรงพยาบาลของเอกชนหรือแพทย์ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมผู้นั้น เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา ทั้งนี้ ให้พนักงานสอบสวนและแพทย์ดังกล่าวทำบันทึกรายละเอียดแห่งการชันสูตรพลิกศพทันที และให้แพทย์ดังกล่าวทำรายงานแนบท้ายบันทึกรายละเอียดแห่งการชันสูตรพลิกศพด้วยภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งเรื่อง ถ้ามีความจำเป็นให้ขยายระยะเวลาออกไปได้ไม่เกินสองครั้ง ครั้งละไม่เกินสามสิบวัน แต่ต้องบันทึกเหตุผลและความจำเป็นในการขยายระยะเวลาทุกครั้งไว้ในสำนวนชันสูตรพลิกศพ รายงานดังกล่าวให้ถือเป็นส่วนหนึ่งของสำนวนชันสูตรพลิกศพ และในกรณีที่ความตายมิได้เป็นผลแห่งการกระทำผิดอาญา ให้พนักงานสอบสวนส่งสำนวนชันสูตรพลิกศพไปยังพนักงานอัยการเมื่อเสร็จสิ้นการชันสูตรพลิกศพโดยเร็วและให้พนักงานอัยการดำเนินการต่อไปตามมาตรา ๑๕๖

ฯลฯ

ฯลฯ

^๒ มาตรา ๑๔๙ ความตายผิดธรรมชาติเกิดมีขึ้น ณ ที่ใด ให้เป็นหน้าที่ของสามีภริยา ญาติ มิตรสหายหรือผู้ปกครองของผู้ตายที่รู้เรื่องการตายเช่นนั้นจัดการดังต่อไปนี้

(๑) เก็บศพไว้ ณ ที่ซึ่งพบศพนั้นเองเพียงเท่าที่จะทำได้

(๒) ไปแจ้งความแก่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจโดยเร็วที่สุด

หน้าที่ดังกล่าวในวรรคต้นนั้นมีตลอดถึงผู้อื่น ซึ่งได้พบศพในที่ซึ่งไม่มีสามีภริยา ญาติ มิตรสหายหรือผู้ปกครองของผู้ตายอยู่ในที่นั้นด้วย

ผู้ใดละเลยไม่กระทำหน้าที่ดังบัญญัติไว้ในมาตรานี้ มีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท